

УДК 338.246.83:339.564(477)

Дмитрук Б. П.¹

ЕКСПОРТ ПРОДУКЦІЇ ЯК ІНДИКАТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

Проведено ретроспективний аналіз ресурсного потенціалу економіки України до розпаду СРСР та причини його втрати. Обґрунтована доцільність нарощування експортного потенціалу як індикатора якості та конкурентоспроможності продукції, збереження експортного напрямку Російської Федерації – важливого партнера подальшого розвитку економіки України, необхідність модернізації економіки країни, підвищення технологічного рівня всіх галузей виробництва – основної умови підвищення конкурентоспроможності.

Ключові слова: *виробництва, галузь, економіка, експорт, імпорт, індикатор, інтеграція, конкурентоспроможність, партнер, потенціал.*

¹ Рецензент – д. е. н., професор Нестерчук Ю. О.

ВСТУП

Для українських компаній ринок Російської Федерації є одним із головних каналів збуту продукції. Операції з російськими компаніями становили в 2011 р. 32,1 % від загального зовнішньоторговельного обігу України. При цьому українські поставки на російський ринок зростали швидше ніж імпорт (47,6 % проти 31,2 %). Однак торгове сальдо в 2011 р. було від'ємним і становило 9,3 млрд дол. (збільшилось на 6,2 % в порівнянні з 2010 р.).

Найбільші надходження від поставок української продукції (3,8 млрд дол., або 19,3 % всього експорту в Російську Федерацію) приходиться на українські вітчизняні металургійні підприємства.

На другому місці в переліку компаній, що активно збувають свою продукцію в Росію, – вагонобудівельні заводи, на які приходиться 16,1 % всього вітчизняного експорту в Російську Федерацію (3,2 млрд дол.).

Трійку лідерів замикають постачальники нафтопродуктів, які реалізують свою продукцію за давальницькими схемами (14,1 % експорту Росії, або 2,8 млрд дол.).

Значні обіги (в 2011 р. сума поставок становила 11 %, 2,2 млрд дол.) здійснював харківський «Турбоатом» (поставляє в Російську Федерацію парові турбіни для атомних електростанцій), миколаївська «Зоря-машпроект» (відвантажує газові турбіни для морських кораблів), завод «Мотор Січ» (м. Запоріжжя), що поставляє Росії авіаційні двигуни. Важливим напрямком для українських машинобудівників є експорт металургійного і гірничошахтного обладнання.

Питома вага російського експорту в Україну значно скромніша. За даними Росстату, обсяг товарообігу з Україною у росіян займає лише 5,8 % загального зовнішньоторговельного обігу. Найбільший дохід від продажу своїх товарів в Україні мають «Роснафта» і «Газпром нафта».

Крім нафти і газу, успішно працюють на українському ринку російські металургійні компанії, постачальники ядерного палива: корпорації «Росатом» компанії ТВЕЛ, вантажних та легкових автомобілів та інші компанії.

Головною проблемою торгових відносин з Росією для України залишається залежність від поставок енергоносіїв. Без їх урахування позитивне сальдо торгівлі з Російською Федерацією за підсумками 2011 р. становило б 8,8 млрд. Цей показник міг бути ще вищим, якби Росія періодично не обмежувала ввезення української продукції (в першу чергу харчової). Тому, навчившись ефективно відстоювати права вітчизняних виробників і диференціювавши поставки палива, Україна отримала б можливість зробити торгівлю з Російською Федерацією більш прибутковою.

Враховуючи сучасний стан торгових відносин між Україною та Російською Федерацією, складність модернізації основних експортно-орієнтованих галузей і за часом, і за величезними

капіталовкладеннями, високу конкурентність товарів на цьому ринку, орієнтація на торгівлю з Європейським Союзом призведе до скорочення експорту продукції і уповільнення зростання ВВП. На сьогодні питанню експорту продукції та інтеграційним процесам України присвячено багато праць, досліджень та аналітичних оглядів вітчизняних науковців, практиків та експертів, зокрема Амосова М. М., Балкіна Р. Л., Губенка В. І., Лукашина Ю., Мунтіян В., Симоненка В. К., Шевченка В. та багатьох інших. Усіх авторів публікацій на цю тематику умовно можна поділити на дві групи: прибічників інтеграції і нарощування експорту продукції в східному напрямку, в першу чергу Росію і країни СНД; другу групу – прибічників західної орієнтації. Але розраховувати на позитивний ефект від інтеграційних процесів і в західному, і в східному напрямках можна лише за умови модернізації економіки країни, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції.

Складність і невизначеність української політичної еліти і бізнесу та перспектив подальшої орієнтації експорту та імпорту потребують подальших досліджень цієї проблеми – пошуку напрямків підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності України.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз ресурсного потенціалу економіки України, стан і перспективи нарощування експорту продукції до Російської Федерації як важливого партнера подальшого розвитку економіки України. Обґрунтувати доцільність модернізації економіки України, підвищення технологічного рівня, в першу чергу експортно-орієнтованих галузей як основи підвищення якості і конкурентоспроможності продукції та індикатора інтеграційних процесів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Двадцять років тому, отримавши в спадок свою частину економіки Радянського Союзу, Україна була розвинутою індустріальною державою.

У цьому контексті досить об'єктивною є характеристика України в економічній енциклопедії [1]: «Україна – розвинена індустріально-аграрна республіка із складним комплексом галузей важкої, харчової, легкої промисловості, розвинутим багатогалузевим сільським господарством, крупною будівельною індустрією, розвинутою транспортною мережею. За обсягом матеріального виробництва Україна займає 2 місце в СРСР після РСФСР, а її питома вага в загальносоюзному доході становить 18 %».

Уповноважений Кабінету Міністрів з питань співпраці з Російською Федерацією, державами СНД, ЕврАзЕС та іншими

регіональними об'єднаннями В. Мунтіян відмічає, що «не тільки українськими, але й західними вченими був зроблений висновок, що Україна могла стати однією із економічно потужних держав завдяки розвиненій транспортній системі, унікальним родючим ґрунтам, багатим мінеральним ресурсам».

Республіка виробляла 46 % загальної сільськогосподарської продукції колишнього СРСР. Високий потенціал промисловості, сільського господарства, наявність природних ресурсів, інфраструктури, бізнес-активності, високий загальний рівень освіти населення, а також близькість до Європи дозволили оцінювати перспективи значно оптимістичніше, ніж будь-якої іншої республіки колишнього СРСР [2]. Потенціал і перспективи України на початок 1992 р. оцінювались 83 балами із 100, при 72 у Російської Федерації [3].

За двадцять років економіка України не лише не утрималася на досягнутому двадцять років тому рівні, але й відкотилася далеко назад [4].

1. Величина валового внутрішнього продукту 2011 р., за попередніми оцінками, становить близько 70 % рівня ВВП 1990 р.

2. Із індустриальних галузей практично повністю зникли наукоємні, високооплачувані виробництва у верстатобудівництві, приладобудуванні, мікропроцесорному виробництві, біохімії, кораблебудуванні.

3. У світовому рейтингу, за яким визначається індекс економічної свободи, Україна знаходиться серед країн з репресивною економікою і займає 163 місце із 171 країни.

4. Рівень інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів у 2011 р. знизився до рекордно низької оцінки – 2,19 за п'ятибальною шкалою.

Причин такого стану багато. До основних В. К. Симоненко відносить: непродуманість ідеології, непослідовність у реалізації наміченого, невірний вибір напрямку і часу «старту» реформ, непрофесіоналізм і помилки влади. Тому сьогодні не можна допустити, щоб така участь спіткала нову парадигму реформ – модернізацію, яка задекларована в Посланні Президента Верховній Раді «Модернізація України – наш стратегічний вибір» [5].

Швейцарський банк Credit Suisse в 2010 р. поставив Україну на останнє місце із 40 європейських країн за рівнем багатства (тобто наявність накопичень) громадян та передостаннє місце серед 42 європейських країн за рівнем купівельної спроможності [6].

Сьогоднішній стан економіки країни, низький соціальний рівень переважної частини населення (працюючих, пенсіонерів, інвалідів та ін.), змушує владу залазити в усе більші борги. Заборгованість України міжнародним фінансовим структурам та іншим країнам (станом на

початок року) становила: в 2003 р. – 10,69 млрд дол., в 2006 р. – 12,66; 2009 р. – 25,59; в 2011 р. – 37,22 млрд дол. Сума заборгованості на кожного жителя України становила 222 дол., 271, 534, 814 дол. відповідно [7].

Уряд і в подальшому намагатиметься підтримувати рівень життя і купівельну спроможність населення хоча б на рівні інфляції, в першу чергу за рахунок зовнішні запозичень. І ці борги – в першу чергу зовнішні – будуть зростати. Вибратися із переддефолтового стану можна лише відновивши реальний сектор економіки.

Україна в 2010 р. утримувала в загальносвітовому рейтингу експортерів лише 52 місце. А експорт продукції є індикатором її якості, конкурентоспроможності та здатності до інтеграційних процесів.

Значна частина товарів, що споживається (побутова техніка, автомобілі, одяг, продукти харчування тощо) в даний час в країні не виробляється або не вироблялася взагалі. Для того щоб їх завозити в обсягах, необхідних для задоволення сучасних потреб споживачів, необхідно продавати вітчизняну продукцію в еквівалентній кількості за кордоном. Тому від кон'юнктури на вітчизняні експортні товари залежить і наповненість державного бюджету, ситуація на валютному ринку, ситуація в усій економіці країни, а опосередковано і купівельна спроможність зарплат, пенсій та соціальних виплат українців.

Якщо експортні товари за кордоном продаються погано або кон'юнктура є несприятливою, тоді надходження валюти в країну скорочуються. В кінцевому підсумку процес веде до того, що для збереження балансу у валютних резервах Національного банку або на міжбанківському валютному ринку країни необхідно скорочувати споживання імпорту.

Причина кризи 2009 р. і майже двократна девальвація гривні була в значній мірі обумовлена падінням експорту та спадом притоку валюти. Ці процеси відбулися майже при повній безвідповідальності влади і крупного національного капіталу в справі імпортозаміщення. Намагань створення повноцінних і конкурентоспроможних вітчизняних виробництв, покликаних хоча б частково задовольнити наявний попит внутрішнього ринку, майже не спостерігалось. Влада шляхом обраного нею зовнішньополітичного і економічного курсу на протязі багатьох років ніби цілеспрямовано «топила» наявний значний потенціал національних виробників в цілому ряді галузей: АПК, легкої промисловості, авіаційного будівництва та інших. Негативні процеси поглиблювали і низьке захисне мито, яке вітчизняні перемовники «виторгували» у Світової організації торгівлі в період переговорів.

Основним експортером для українських товарів є Росія, на яку приходиться біля третини всього зовнішньоторговельного обігу (це

більше, ніж усі країни ЄС разом узяті). Вітчизняна економіка в значній мірі тримається на плаву і навіть дала приріст завдяки російському ринку. В цілому Україна заробила на поставках товарів в Російську Федерацію майже 20 млрд дол. [8]. Якраз російський ринок є по суті єдиним, куди Україна поставляє більшу частину своїх товарів з високою доданою вартістю.

За останні 12 років (з 2000 по 2011 рр.) товарообіг (товарами) України з Росією зріс з 9,3 млрд дол. до майже 49 млрд – в 5,2 рази (табл. 1). Темпи росту експорту та імпорту приблизно однакові. Стабільним є негативне сальдо, причина якого загальновідома – російські енергоносії, які становлять в останні роки 65 % українського імпорту [9].

Таблиця 1

Товарообіг між Україною і Російською Федерацією з 2000 по 2011 рр.

Рік	Товарообіг		Експорт		Імпорт	
	млрд дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд дол. США	2000 р. у % до поточно-го року
2000	9340,5	100,0	3515,6	100,0	5824,9	100,0
2001	9493,0	101,6	3679,5	104,7	5813,5	99,8
2002	9506,1	101,8	3189,0	90,7	6317,1	108,5
2003	12957,0	138,7	4311,3	122,6	8645,7	148,4
2004	17700,5	189,5	5888,7	167,5	11811,8	202,8
2005	20339,2	217,8	7495,8	213,2	12843,4	220,5
2006	22437,9	240,2	8650,7	246,0	13787,2	236,7
2007	29505,9	315,9	12668,3	360,3	16837,6	289,0
2008	35153,3	376,4	15739,1	447,7	19414,2	333,8
2009	21732,5	232,7	8495,8	241,7	13236,7	227,2
2010	35629,9	381,5	13431,9	382,0	22198,0	381,0
2011	48734,0	521,7	19677,4	381,0	29056,6	498,8

За даними Держкомстату

Якщо умовно вилучити енергоносії в імпорті і експорті (табл. 2), можна помітити позитивне сальдо з позитивною динамікою, яке за підсумками 2011 р. могло становити 7,5 млрд дол., і імпорт покривається експортом з коефіцієнтом 1,55.

Таблиця 2

Товарообіг між Україною і Російською Федерацією з 2000 по 2011 рр.
(за мінусом енергоносіїв)

Рік	Товарообіг		Експорт		Імпорт	
	млрд дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд дол. США	2000 р. у % до поточно-го року
2000	5626,1	100,0	3490,4	100,0	2135,7	100,0
2001	8951,2	159,1	2645,3	75,8	5305,9	248,4
2002	8996,4	159,9	3164,9	90,7	5831,5	273,0
2003	12118,8	215,4	4279,1	122,6	7839,7	367,0
2004	10141,7	179,2	5801,3	166,2	4340,4	203,2
2005	12878,7	228,9	7339,5	210,3	5539,2	259,3
2006	15401,0	273,7	8553,6	245,1	6847,4	320,6

Продовження табл. 2

2007	21460,3	381,4	12503,7	358,3	8956,6	419,3
2008	25681,5	456,6	14946,6	428,3	10734,9	502,6
2009	12866,6	228,7	7938,5	227,5	4928,1	230,7
2010	19553,5	347,6	12154,2	348,3	7399,3	346,4
2011	26336,8	468,1	16945,6	471,6	9391,2	439,7

За даними Держкомстату

Результати торгівлі України з Росією по основних експортно-орієнтованих галузях за останні роки наведені в табл. 3, 4, 5 і 6.

За період, що аналізується, в агропромисловому комплексі спостерігалось позитивне сальдо (табл. 3). У 2011 р. український експорт становив 2,0 млрд дол., а імпорт – 0,7 млрд дол., сальдо – 1,3 млрд дол.

Таблиця 3

Товарообіг між Україною і Російською Федерацією з 2000 по 2011 рр.
у галузі АПК

Рік	Товарообіг		Експорт		Імпорт	
	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року
2000	706,8	100,0	610,7	100,0	96,1	100,0
2001	847,3	119,8	694,9	113,7	152,4	158,3
2002	789,5	111,7	642,0	105,1	147,5	154,2
2003	1307,8	185,0	957,7	156,8	350,1	364,6
2004	1420,9	200,9	1130,6	185,1	290,3	302,1
2005	1826,8	258,4	1383,0	226,4	443,8	462,5
2006	1373,6	194,3	887,1	145,2	486,5	506,3
2007	2082,5	294,6	1462,3	239,3	620,2	645,8
2008	2680,0	379,1	1915,5	313,6	764,5	795,8
2009	1802,8	255,0	1384,1	226,5	418,7	436,5
2010	2458,5	347,8	1859,6	304,4	598,9	624,0
2011	2741,5	387,7	2034,3	332,9	707,2	736,5

За даними Держкомстату

У машинобудуванні за всі роки спостерігалось позитивне сальдо. В 2000 р. експорт становив 820 млн дол., імпорт – 839 млн дол. (табл. 4). За підсумками 2011 р. експорт – 7,2 млрд дол., імпорт – 3 млрд дол. (позитивне сальдо – 4,2 млрд дол.).

Таблиця 4

Товарообіг між Україною і Російською Федерацією з 2000 по 2011 рр.
у галузі машинобудування

Рік	Товарообіг		Експорт		Імпорт	
	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року
2000	1658,7	100,0	819,9	100,0	838,9	100,0
2001	1976,9	119,2	1010,0	123,2	966,9	115,3
2002	2007,5	121,0	1092,3	133,2	915,2	109,1
2003	2462,4	148,4	1266,5	154,4	1195,9	142,6
2004	3611,4	217,7	1850,0	225,6	1761,4	209,9
2005	4178,4	251,8	2186,7	266,7	1991,7	237,4

Продовження табл. 4

2006	5536,9	333,8	2930,5	357,3	2606,4	310,6
2007	8193,9	493,9	4781,2	583,0	3412,7	406,8
2008	10149,2	611,8	6202,1	756,3	3947,1	470,4
2009	4338,8	261,5	2926,5	365,0	1412,3	168,3
2010	7333,4	442,0	4987,6	608,3	2345,8	279,5
2011	10273,4	619,2	7252,9	884,5	3020,5	360,0

За даними Держкомстату

У металургійній промисловості спостерігалось позитивне сальдо (табл. 5). У 2011 р. експорт становив 4,1 млрд дол., а імпорт – 2,1 млрд дол. (сальдо – 2,0 млрд дол.).

Таблиця 5

Товарообіг між Україною і Російською Федерацією з 2000 по 2011 рр.
у галузі металургії

Рік	Товарообіг		Експорт		Імпорт	
	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року
2000	1310,3	100,0	1059,1	100,0	251,2	100,0
2001	1198,7	91,4	946,0	89,3	252,7	100,8
2002	909,0	69,4	588,0	55,5	321,0	127,9
2003	1577,1	120,4	1057,6	99,8	519,5	207,2
2004	2402,0	184,7	1591,6	150,3	810,4	322,7
2005	3189,3	243,4	2070,7	195,6	1118,6	445,8
2006	4179,6	319,1	2710,6	255,9	1469,0	585,6
2007	5719,4	436,6	3635,4	343,2	2084,0	830,3
2008	6553,9	500,2	3840,1	362,6	2713,8	1292,4
2009	2416,5	185,8	1611,5	152,7	805,0	320,7
2010	4307,0	328,8	2720,5	256,8	1586,5	622,3
2011	6150,1	469,5	4089,5	386,2	2060,6	821,1

За даними Держкомстату

У хімічній галузі в 2000–2002 рр. Україна мала невелике позитивне сальдо. В 2003 р. імпорт перевищував експорт (табл. 6). У 2011 р. експорт становив 1,6 млрд дол., а імпорт – 2,4 млрд дол. (негативне сальдо – 0,8 млрд дол.).

Таблиця 6

Товарообіг між Україною і Російською Федерацією з 2000 по 2011 рр.
у галузі хімічної промисловості

Рік	Товарообіг		Експорт		Імпорт	
	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року	млрд. дол. США	2000 р. у % до поточно-го року
2000	951,3	100,0	595,4	100,0	355,9	100,0
2001	841,5	88,4	518,6	87,2	322,9	90,7
2002	737,0	77,5	377,0	63,4	360,0	101,1
2003	949,9	99,9	430,2	72,3	519,7	146,1
2004	1244,3	130,9	538,6	90,4	705,7	198,3
2005	1754,9	184,5	750,3	126,1	1004,6	282,3
2006	2116,9	222,6	523,8	155,3	1193,1	335,1
2007	2693,7	283,3	1104,9	185,5	1588,8	446,3
2008	3207,1	337,2	1220,8	205,2	1986,3	557,9

Продовження табл. 6

2009	2217,6	233,1	823,3	138,3	1394,3	391,6
2010	2805,3	295,0	1077,0	181,0	1728,3	485,4
2011	4000,1	420,6	1621,9	272,4	2378,2	668,0

За даними Держкомстату

Аналіз тих же показників за той же період часу і тими ж галузями з Європейським Союзом наведений в табл. 7.

Таблиця 7

Товарообіг між Україною і ЄС в 2000 і 2011 рр. за галузями

Рік / %	Товарообіг	Експорт	Імпорт
Агропромисловий комплекс			
2000	427,2	211,9	215,3
2011	5646,3	3197,3	2449,0
%	1321,7	1508,9	1137,5
Машинобудування			
2000	1111,9	145,0	966,9
2011	11376,9	2110,6	9266,3
%	1023,2	1455,6	958,4
Металургія			
2000	945,3	759,8	185,5
2011	7353,0	5854,1	1498,9
%	777,8	770,5	808,0
Хімічна галузь			
2000	859,3	282,2	577,1
2011	7824,7	1202,6	6622,1
%	910,6	426,2	1147,5

За даними Держкомстату

За підсумками 2011 р. експорт становив 3,2 млрд дол., імпорт – 2,4 млрд дол. Позитивне сальдо – 0,8 млрд дол.

У машинобудівництві в 2000 р. негативне сальдо становило 0,8 млрд дол., а в 2011 р. – 6,1 млрд дол.

У металургійній промисловості незмінно спостерігалось позитивне сальдо. В 2011 р. експорт становив 5,8 млрд дол., а імпорт – 1,5 млрд дол. Позитивне сальдо – 4,3 млрд дол.

У хімічній промисловості з 2000 р. стабільно спостерігалось негативне сальдо. В 2011 р. експорт становив 1,2 млрд дол., імпорт – 6,6 млрд, а негативне сальдо – 5,4 млрд дол.

За 2000–2011 рр. спостерігались високі темпи експорту і імпорту України із країнами ЄС, навіть вищими в порівнянні з Росією. Це пояснюється тим, що число країн – членів ЄС збільшилось майже в 2 рази – з 15 до 27. В ЄС у 2004 р. ввійшли Угорщина, Кіпр, Латвія, Литва, Естонія, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Чехія, а в 2007 р. до них приєдналися Болгарія і Румунія. Майже половина цих країн є сухопутними або морськими сусідами України, торгівля з якими традиційно мала великі обсяги.

За даними Держкомстату, товарообіг України за 2011 р. з країнами СНД (товари та послуги) становив 70,7 млрд дол. і лише з Росією – 55,5 млрд дол., з країнами Митного союзу – 65,6 млрд дол., негативне сальдо – 6,5 млрд дол. Товарообіг України з ЄС – 50,6 млрд дол., негативне сальдо – 7,5 млрд дол.

Згідно з теорією економічної інтеграції, інтеграційний фактор спрацьовує тоді, коли дотримується порогове значення $28/72$, тобто товарообіг з країнами, з якими відбувається інтеграція, повинен становити не менше 28 %, і 72 % – з третіми країнами. Товарообіг України з ЄС – 27 становить 29,6 %, а з країнами СНД – 41,4 %; з країнами Митного союзу – 38,4 %, а з Росією – 32,5 % [2].

Крім обсягів, структура товарообігу для України була значно кращою з країнами СНД. Україна продає Російській Федерації свої високотехнологічні товари і може, у випадку інтеграції, цей обсяг багаторазово збільшити.

Проведені результати науково-дослідної роботи «Оцінка ролі українських підприємств для російської економіки на сучасному етапі її модернізації і оновлення» показують, що є реальні можливості збільшити український експорт до Росії на 73 %. Проведені спільні розрахунки провідних інститутів НАНУ і РАН показали, що від інтеграційного ефекту Україна матиме найбільший приріст основних макроекономічних показників [10]. Неучасть України в інтеграційних процесах на пострадянському просторі, а також інших об'єднаннях призведе до консервації галузевої структури і, як наслідок, до потенційного уповільнення темпів економічного зростання. Це відбудеться через неможливість подальшого нарощування експортних секторів.

Динаміка ВВП Росії, України, Білорусі та Казахстану в 1990–2010 рр. показана на рис. 1, а очікуваний приріст ВВП України на період 2015–2030 рр. – на рис. 2. Якщо Україна буде розвиватися на сьогоднішній базі і нікуди не вступить, тоді динаміка українського ВВП поступово знижуватиметься з 4,4 % у 2010–2015 рр. до 3,6 % у 2025–2030 рр. [10].

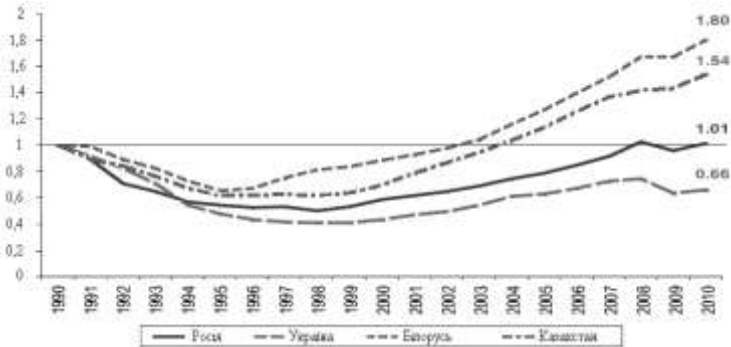

Рис. 1. Динаміка ВВП у 1990–2010 рр. (1990 р. = 1) [2]

За умови приєднання України до ЄП, коли всі чотири країни гармонізують валютну систему в межах об'єднання, здійснюючи єдину валютну політику, може дати поштовх до його розвитку (рис. 2). Сумарний ефект від створення ЄП для всіх учасників без приєднання до нього України за 2011–2030 рр. оцінюється в 900 млрд дол. (у цінах 2010 р.), тоді як у випадку приєднання нашої країни – більше в 1,1 трлн дол.

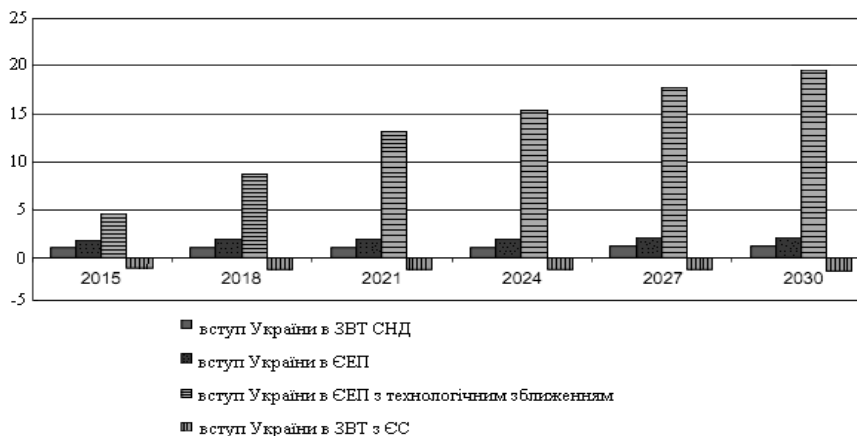

Рис. 2. Приріст ВВП України в порівнянні з базовим варіантом, млрд дол. (у цінах 2010 р.) [2]

Загальний позитивний ефект від цього сценарію інтеграції для української економіки оцінюється за той же період в 219 млрд дол. (у цінах 2010 р.), тобто в 12,2 млрд дол. на рік (6 % додаткового зростання ВВП) [10].

Проблеми очікують Україну у випадку створення Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом. Ще недавно Кабінет Міністрів заявляв, що очікується прискорення зростання ВВП на 2 % на рік, але спільні дослідження українських і російських вчених показують, що за цього сценарію країни ЗВТ просто змушені будуть ввести захисні заходи проти української продукції. І, як результат, ВВП України уповільниться на 1,5 % [10].

Заслуговує на увагу, на наш погляд, застереження директора Інституту економіки і прогнозування НАНУ академіка В. Геєця, який стверджує, що «для нього, як економіста, вже зараз цілком очевидно, що ніякого позитивного ефекту – ні в процесі інтеграції на схід, ні на захід – не відбудеться, якщо ми не розширимо технологічні перспективи, технологічний рівень нашої економіки, якщо не будуть вирішені надскладні задачі модернізації, які повинні визначити самі. Якщо рухаємося в напрямку євроінтеграції, але не здійснюємо модернізаційний ривок, у нас буде те ж саме, що є сьогодні в Греції або Португалії. Якщо рухаємося на схід в рамках сьогоднішньої

парадигми, принципово нічого не міняючи, – у нас залишиться все як є» [10].

ВИСНОВКИ

До розпаду СРСР Україна була індустріальною розвинутою республікою. Отримавши в спадок свою частину економіки Радянського Союзу, країна володіла економічним потенціалом, який перевищував потенціал Російської Федерації. За двадцять років економіка України не лише не утрималася на досягнутому рівні, але й відкотилася нижче рівня 1990 р.

1. Основними причинами такого стану є непродуманість в реалізації намічених реформ, невірний вибір напрямку і часу їх проведення, непрофесіоналізм і цілий ряд помилок влади. Змінити ситуацію на краще можна за рахунок модернізації економіки, задекларованої Президентом України.

2. Експорт продукції є важливим індикатором її якості, конкурентоспроможності, інтеграційних процесів та джерелом валютних надходжень, задоволення потреб споживачів.

3. Основним експортером для українських товарів є Росія. На її частку в 2011 р. приходилося 34 % зовнішньоторговельного обігу. На поставках товарів у Російську Федерацію Україна отримала майже 20 млрд дол. прибутку.

4. При збереженні існуючої тенденції розвитку машинобудівельної і хімічної галузей, зорієнтованих переважно на країни ЄС, вони можуть поступово відмерти, а металургійна промисловість існуватиме до того часу, поки повністю не вичерпає ресурс – наявне обладнання, яке дісталось від соціалістичного минулого. Український сегмент на ринку Росії та Митного союзу буде поступово скорочуватися, і Україна може перетворитися із індустріальної в суто сільськогосподарську країну.

5. У випадку створення Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом остання введе захисні заходи проти української продукції, що призведе до суттєвого скорочення експорту продукції і уповільнення зростання ВВП.

6. Розраховувати на позитивний ефект від інтеграційних процесів (в західному або східному напрямку) Україна може лише за умови здійснення модернізації економіки країни, підвищення технологічного рівня всіх галузей виробництва, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції та зростання купівельної спроможності населення країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Економічна енциклопедія : У трьох томах / Ред. кол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – С. 716.
2. Мунтян В. О глобальной расстановке сил и проблеме выбора для Украины / В. Мунтян // 2000. –

2012. – № 9. – С. В2. 3. The Soviet Union at the Crossroads / Facts and Figures on the soviet Republics /Ed/Dr/Otto Storf / – Deutshe bank AG, Frankfurt, npd/. 4. Симоненко В. К. К прорыву не готовы / В. К. Симоненко // 2000. – 2012. – № 8. – С. В2. 5. Послання Президента України до Верховної Ради України «Модернізація України – наш стратегічний вибір» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.president.gov.ua/news/19738.html . 6. // Аргументы и факты в Украине. – 2011. – № 18. – С. 5. 7. // Аргументы и факты в Украине. – 2011. – № 23. – С. 1. 8. Лукашин Ю. Чем и с кем торгуем? / Ю. Лукашин // 2000. – 2012. – № 10. – С. В3. 9. Шевченко В. Украина постиндустриальная : евровариант недорогого / В. Шевченко // 2000. – 2012. – № 11. – С. В2. 10. Лукашин Ю. Вопрос на 219 миллиардов / Ю. Лукашин // 2000. – 2012. – № 4. – С. В8.

Дата надходження до редакції – 29.05.2012 р.